Om Statsförfattningen och Krigsväsendet hos de fordna Svear och Göther.

Akademisk Afhandling,

som,

med Filosofiska Fakultetens samtycke

och under inseende af

Historiarum Professorn

EBBE SAM. BRING,

kommer att,

för Filosofiska Doktorsgraden,

offentligen försvaras

å Kongl. Akademien den 12 Junii 1832

af

AUGUST BRUNNERUS,

E. O. Amanuens vid K. Akad. Bibliothek.

ACAD. LUGD. BAT. BIBL.

III. St.

LUND, 1832,

tryckt i Akademiska Boktryckeriet.

Men innan vi handla om de gamla Skandinavers krigskonst till lands och sjös, måste vi kortligen omtala folkets och landets indelning och organisation i anseende till försvaret emot inre och yttre fiender, eller till bibehållandet af inre och yttre fred.

Första Kapitlet.

Om Svenska folket i allmänhet och dess fördelning.

Sveriges fordna inbyggare synas hafva bestått endast af tvenne klasser, nemligen *frie* och *trälar.* De frie voro antingen *friborne* (ingenui) eller *frigifne* (liberti) 9). Men hos dem fanns likså litet, som hos de öfriga Germaniska folken, uti äldsta tiderna, någon *ärftlig adel.* De hos Saxar, Friser, Angler och Warner, Longobarder, Franker, Ostrogother, Anglosaxer, Wisigother och Bajrare förekommande *Ethelingi*, *Adalingi*, *Nobiles*, *Barones*, *criniti*, *capillati*, *proceres*, *meliores*, *optimates* &c. hade visserligen större rättigheter, än de öfriga friborne. Men de synas oss dock icke hafva utgjort en egen medborgareklass, utan hafva varit räknade till klassen af ingenui. Nyss an-

---

9) Af annan tanka är LAGERBRING, Svea Rikes Historia, Del. I. Kap. 10. — Jfr CALONIUS, de prisco in patria servorum jure, §. II., hvarest han söker vederlägga Lagerbring.

förde benämningar lära i de äldsta tiderna ej hafva beteknat detsamma, som vi nu kalla *adel* eller *bördsadel*, som fortplantas ifrån fadern till sonen. Adelskapet synes hos de gamla Germaniska folken hafva varit en värdighet, som åtföljde embetet, och upphörde med dens död, som beklädde embetet, och således ej fortplantade sig på barnen 10). Men när, och af hvilka anledningar bördsadeln hos våra förfäder uppkommit, skola vi vid ett annat tillfälle undersöka. *Presterna* utgjorde icke under hedniska tiden, och icke heller i början af christna tiden något särskildt stånd. Det är allmänt bekant, att författningen i äldsta tiderna var hierarkisk. Icke blott konungen, utan äfven folkets embetsmän voro på en gång förestån-

---

10) Bland nobiles räknas också *Centenarien* (hvilken synes haft ungefär samma embete som Härads-höfdingen hos Götherna och *Goden* på Island). *Comites et centenarii et ceteri nobiles.* Capitul. L. 5. C. 260, hos Georgisch, sid. 470. — Se T. D. Wiarda, Geschichte und Auslegung des Salischen Gesetzes, Bremen und Aurich 1808, sid. 165. 166. — Det skulle blifva för vidlyftigt, att här undersöka Adelskapets uppkomst och utbildning hos de fordna Skandinaver. Goda bidrag dertill finnas uti Vedel Simonsons Danske Adels och Ridderstands Historie. Men vi äro dock långt ifrån att dela alla hans åsigter.

dare för offren, domare och anförare 1). Icke heller existerade något *borgarestånd*. *Bönderna* utgjorde uti äldsta tider kärnan af Svenska folket. *Bonde* (fordom *boandi*) betydde en *fri och jordegande man*. Således då det stadgas uti Vestgöthalagen 2), att Biskop och Lagman skola vara bondesöner, är meningen, att ingen träls eller frigifven mans son, och ännu min-

---

1) Hvem har ej hört omtalas, att Odin uti Asgård var omgifven af tolf *hofgodar*, hvilkas embete var att *ráda fyrir blótum oc dómum manna í milli* (förestå offren och vara folkets domare). De kallades *Díar* (guddomlige män) eller *Drottnar* (herrar), och allt folket skulle bevisa dem tjenst och ödmjukhet. STURLESON, Ynglinga S. II. — Om *Godarna* på Island, hvilka innehade både andliga och verldsliga makten, så att de voro på en gång tempelföreståndare, domare och polismästare, kan låsas ARNESEN, Islandske Rettergang, Kiöbenh. 1762. sid. 314. 475. 476.

2) VGL. I. Retl. B. 2. 3, pag. 37. — II. Retl. B. II. III, pag. 151. — Jfr Gothl. Stads Lag, Lib. I. Cap. I. §. 4. — Att ingen annan än en bonde fick blifva *domare* eller *häradshöfding*, kan slutas af det, som säges, der fråga är om dessa embetsmäns tillsättande. Se Upl. L. Thingm. B. I. pr. — Suderm. L. Thingm. B. I. — VML. Thingm. B. I. — Jfr VGL. Addit. I. sid. 222., hvarest häradshöfdinge-embetet kallas *hærazmanna mall*, emedan häradshöfdingen var ordförande för häradet.

dre en träl eller frigifven, fick blifva Biskop eller Lagman. Men att en frigifven fick blifva prest, är otvifvelaktigt. Icke heller saknas exempel derpå, att trälar någon gång ordinerades till prester; men då blefvo de under vissa vilkor frie, eller ock upphörde de att vara prester 3). Icke alla frie män kallades bönder, utan endast sådana, som voro jordegare.

---

3) Detta har Calonius (p. anf. st. §. XXV. sid. 249—252) med sin vanliga grundlighet visat. Uti Goth. L. Cap. V. förekommer följande: "Det ir nu þi nest, et Prestr oc Prest cuna oc Prest Barn lerþ, þa iru slic at sleg oc at drapi, oc at allum Lutum sum Bonda Barn, en hin olerþu fulgin moþur cyni sinu". D. ä. *Det är nu dernäst, att prest och presthustru och prestebarn, som äro lärda, anses i frågor om slagsmål, dråp och alla andra mål, lika med bondebarn; men de olärde följa sin moders stånd och vilkor.* Detta ställe är märkvärdigt; men synes vara ett nytt bevis derpå, att Calonius misstagit sig, då han supponerar den regeln hafva varit allmän i Norden: *gangin barn a bäträ halvo: fylghin thöm fräls är.* Se Ebbe S. Bring, de veterum Suecorum & Gothor. præcipuis institutis, §. VI. pag. 39. 40). — Hvad Schildener (Gutha Lagh, Greifswald 1818, pag. 139. not. 47. anför till bestyrkande af Calonii mening, är i motsägelse med hvad Calonius (de ant. Serv. Jure, §. IX. i slutet) sjelf yttrar, och äfven för öfrigt af mindre vigt.

En friboren man kallas *fräls maþer*, *folkfräls*, *frälsättaþ*, *fräls ok friþätta*, *friboren*, *ättboren*, *ättad ok fullkynnad*, äfven *þægn* 4). De friborne hade antingen full medborgarerätt, eller ock hade de inga andra rättigheter, än frihetens. Till förra klassen hörde *bönderna*, hvilka icke alltid ansågos vara af låg härkomst. Ty det anmärkes om Högne bonde, att han var *ættsmárr* (af låg börd), hvilket tydligen tillkännagifver, att sådant ej följde deraf, att han var bonde 5). Ofta omtalas *rika bönder*, som hade konungen till gäst. Således berättas uti Egils Saga, att konung Harald Hårfager om sommaren (år 876) reste till Halogaland, och att gästabud tillagades emot honom, såväl der hans egna gårdar voro, som af höfdingar och rika bönder 6). Åke Tokason, om hvilken är taladt tillförne 7), hade hos allmänheten nästan samma anseende som Konungen 8). Uti Ha-

---

4) Om dessa ords bemärkelse kan ses Ihres Glossarium Suiogothicum. Jfr ock Glossarierna till WGL. och ÖGL., nya Uppl.

5) Egils Saga, sid. 23. och 24.

6) Egils Saga, sid. 43.

7) Se ofvanföre, sid. 13.

8) Jomsvik. Sagan, uti Nordmanna S., XI. Bindi, sid. 44. 45.

konarþatter omtalas en rik bonde i Norrige, vid namn Hárekr, som egde tolf undergårdar, förutan den hufvudgård, der han sjelf bodde, och som genom handel och sjöfart på Östersjön, samt till Tyskland, Flandern och England, hade samlat stora skatter 9). Man har ock flera exempel, att Konungarnas barn uppfostrades hos bönder 10). Åke, som uti sista hälften af nionde århundradet var den rikaste bonde uti Vermeland, undfägnade på en gång konung Eric Segersäll ifrån Sverige och konung Harald Hårfager ifrån Norrige, den förre, som redan var gammal, uti ett gammalt hus, hvarest brukades gamla dryckeskärl och horn, dock förgyldta och prydliga; men den senare, som ännu var i ålderns blomma, uti en ny enkom dertill uppförd byggnad, hvarest dryckeskärlen och hornen voro nya, förgyldta, utskurna med bilder och glänsande såsom glas 1). Konung Olof Haraldsson var en gång gäst hos en rik bonde, vid namn Granketil, hvars son

---

9) Nordm. S. p. anf. st. sid. 422.

10) Jfr STURLESON, Harald Hårfagers Saga III. Olof Tryggvason vistades såsom barn, jemte sin moder, hos Håkan Gamle i Sverige, hvilken beskyddade dem. STURLESON, Olof Tryggwasons Saga, III. IV.

1) STURLESON, Harald Hårfagers Saga XV.

Asmund, enligt Sturlesons berättelse, skall, i anseende till skönhet, styrka och färdighet uti krigsidrotter, hafva varit den tredje ibland de förnämsta män i Norrige; men såsom de 2:ne första i dessa afseenden nämnas konung Hakon Adalstens fosterson och kon. Olof Tryggvason 2). Sturleson talar på flera ställen om *storbændor* (storbönder), hvarmed synes betecknas sådana bönder, som egde flere gårdar. *Småbonde* kallades den, som egde endast en gård, som ej var stor. Dock hafva vi icke anmärkt ordet småbonde på flera, än ett ställe 3). Af det nyss anförda kan slutas, att bönderna voro antingen *storbönder*, eller *vanliga bönder*, eller *småbönder*. Att större delen af folket utgjordes af medlersta klassen, är naturligt. Att böndernas anseende var ganska stort, kan inhemtas af det, som redan blifvit anfördt, och skall i det följande blifva satt utom tvifvel.

---

2) Sturleson, Olof den Heliges Saga CXII.

3) Sturleson, p. anf. st. CX. — Den, som med uppmärksamhet genomläser detta ställe, och dermed jemför andra ställen, der Sturleson talar om *storbönder* (t. ex. Olof Tryggvas. S. LXXIII. LXXV., hvarest Järnskegg först kallas *rik bonde*, och sedan räknas ibland *storbönder*, — Olof den Hel. Saga LX. LXXIII. LXXIX.), skall finna, att vår förklaring är riktig.